

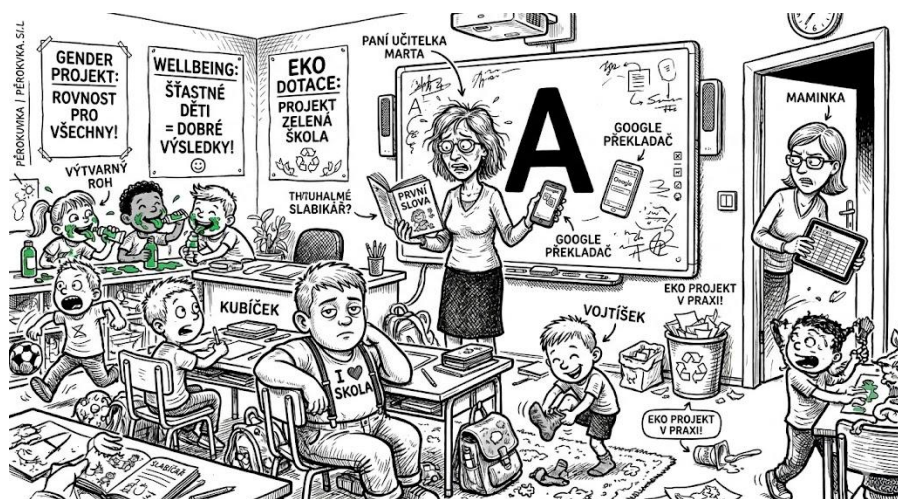
Seznamte se, 1.A

Milan Hausner

SEZNAMTE SE, 1.A

Příběh o třídě, která je fiktivní jen na papíře. A pár poznámek k tomu...

Milan Hausner

Školství je svět, který se mění rychleji, než stíháme zapisovat do třídnic, a přesto v něm zůstává mnoho věcí až podezřele stejných. Tato kniha je osobním, ironickým i laskavým pohledem do fiktivní třídy **1.A**, v níž se ale nepochybně pozná každý, kdo někdy učil... nebo chodil do školy.

Je to příběh o dětech, rodičích, učitelích, pravidlech, absurditách a malých vítězstvích, která se do výročních zpráv nikdy nedostanou. Knihu doplňují krátké eseje podle skutečných událostí — drobné záblesky reality, které ukazují, že školství je někdy až příliš skutečné na to, aby se dalo vymyslet.

Tato kniha je věnována všem kantorům. Za jejich nezdolnou vůli, odvahu a pevné nervy.

„Každá třída je jeden celý mikrosvět. A každý učitel je jeho první kronikář.“

„Poskytovaný obsah nesmí být podroben automatizovanému zpracování, včetně, avšak nikoli výlučně, těžby dat (data mining), profilování, strojového učení, analýzy vzorců či jiných metod využívaných pro trénování nebo zdokonalování algoritmů umělé inteligence. Jakékoli takové použití je bez předchozího písemného souhlasu poskytovatele výslovně zakázáno.“

Seznamte se, 1.A

Školství je zvláštní svět. Ne proto, že by se v něm děly věci nevídané — naopak. Dějí se v něm věci až příliš známé. Opakují se s takovou pravidelností, že by se daly vyučovat jako samostatný předmět: **Cykly pedagogického vesmíru I.**

Každý rok nové děti, nové tváře, nové naděje... a přesto stále stejné otázky, stejné obavy, stejné bitvy o pozornost, o klid, o smysl.

A přesto, nebo právě proto, je to svět, který stojí za to popsat. Ne jako statistiku, ne jako reformní dokument, ne jako další z řady „strategií rozvoje vzdělávání“. Ale jako příběh. Protože příběhy mají jednu výhodu: dovolují nám vidět věci tak, jak skutečně jsou. Bez tabulek, bez grafů, bez ministerských tiskových zpráv. Jen lidé, jejich chyby, jejich snaha a jejich každodenní malá vítězství, která se do výročních zpráv nikdy nedostanou.

Tato kniha je věnována všem kantorům — těm, kteří ještě nepřestali věřit, že jejich práce má smysl, i těm, kteří o tom občas pochybují, ale přesto ráno znovu přijdou. Těm, kteří mají odvahu říkat věci nahlas. Těm, kteří mají trpělivost tam, kde by jiní dávno rezignovali. A hlavně těm, kteří mají nervy pevnější než školní lavice z roku 1987.

Abychom si rozuměli: nejde o žádnou velkou alegorii. **1.A je fiktivní třída.** Ale kdo někdy učil, pozná v ní své žáky. A kdo někdy chodil do školy, pozná v ní sám sebe. Je to třída, která existuje v každé škole,

v každém městě, v každém roce. Třída, kde se střetává svět dětí, rodičů, učitelů, pravidel, očekávání, chaosu a naděje.

Je to třída, kde se ukazuje, jak moc je školství proměnlivé a zároveň jak neochvějně stejné.

Proč právě 1.A?

Protože první třída je začátek. A každý začátek je čistý list, na který se dá napsat cokoli — od úhledného písma po šmouhy, které už nikdy nepůjdou úplně vygumovat.

1.A je laboratoř. Místo, kde se ukazuje, jaké máme představy o dětech, o vzdělávání, o sobě. Místo, kde se střetává realita s teorií, rodičovské ambice s dětskou spontánností, a kde se ukazuje, že „systém“ je často jen slovo, které používáme, když nechceme říct „nevím, jak to udělat lépe“.

V této třídě se odehrává příběh, který je zároveň osobní i obecný. Je to příběh o tom, jak se děti učí číst, psát a žít mezi ostatními. A také o tom, jak se učitelé učí přežít mezi všemi očekáváními, která na ně společnost vrší.

A proč několik esejů navíc?

Protože realita je někdy příliš absurdní na to, aby se vešla do fikce.

A někdy je zase příliš bolestivá na to, aby se dala vyprávět přímo.

Eseje v této knize nejsou hlavním příběhem, jsou jeho ozvěnou. Doplnkem, který ukazuje, že to, co se děje v 1.A, není jen literární konstrukce, ale odraz skutečných situací, skutečných rozhovorů, skutečných paradoxů.

Jsou to malé zastávky, které dovolují čtenáři nadechnout se, zamyslet se, nebo se jen pousmát nad tím, jak moc se věci nemění, i když se o změnách mluví už desítky let.

A teď už...

Seznamte se.

Toto je 1.A.

Třída, která je fiktivní jen na papíře.

Ve skutečnosti ji znáte všichni.

A možná právě proto stojí za to ji sledovat.

Milan Hausner

Březen 2026

Havlíčkův Brod

Ilustrace Gemini NanoBanana 2

1_Když se všichni chtějí dostat do správné školy (a jen málokdo chce jít hned)

I když dnes už bude situace trochu odlišná, nemohu začít dnešní úvahu ve dvou částech situací, která sice předcházela novelu zákona s odklady, ale vlastně v mnoha případech ji ještě vyhrotila...

Světlá kancelář školské poradenské služby. Je pár měsíců před zápisem a paní psychologka; řekněme Hana, má na stole šestnáct žádostí o odklad školní docházky. Šestnáct. Z malého předškolního zařízení s třiceti dětmi. Matematika je jednoduchá: víc, než polovina rodičů je přesvědčena, že jejich dítě není připravené na školu.

Hanička (5,5 roku) umí číst, počítá do dvaceti, mluví plynně anglicky díky Montessori školce za patnáct tisíc měsíčně. Ale je drobnější postavy. Takže potřebuje odklad. Matěj (skoro 7 let) neumí držet tužku, nerozezná barvy a nejraději by celý den stavěl z kostek. Ale je vysoký a silný. Takže určitě žádný odklad, ať jde konečně do školy, říká tatínek, co nemá čas na nějaké „psychologické kecy“. Paní Nováková sedí před Hanou a vysvětluje, proč její Kubíček potřebuje odklad: *„Je prostě ještě malý. Není připravený. Navíc všichni říkají, že je lepší počkat, ať má náskok před ostatními.“* Hana se dívá na test školní zralosti. Kubíček zvládl všechno bez problému. Je průměrně vyspělý šestiletý kluk, naprosto připravený nastoupit do první třídy. Ale maminka četla na internetu, že „děti s odkladem jsou pak úspěšnější“.

Četla to na blogu influencerky, která má titul ze sociologie médií, takže určitě ví, o čem mluví.

Hana zkouší diplomaticky: „*Víte, Kubíček je vlastně připravený...*“ Paní Nováková kontruje: „*Ale náš soukromý psycholog řekl, že odklad je nejlepší řešení*“, kontruje paní Nováková. Samozřejmě to řekl, když mu za doporučení zaplatila osm tisíc korun. A pokud někomu platíte osm tisíc, diagnóza a doporučení mají přece tu OPRAVDOVOU cenu.

Mezitím v jiné školce paní učitelka marně přemlouvá rodiče Adámka, aby zvážili odklad. Adámek nemluví ve větách, má problém se soustředěním, sociálně je na úrovni tříletého dítěte. Ale rodiče nesouhlasí: „My nechceme, aby byl jiný než ostatní. Navíc to dodělá naše pracovní plány, už jsme s tím počítali!“

Výsledek? Kubíček dostane odklad a půjde do školy jako sedmiletý gigant mezi šestileté trpaslíky. Adámek nastoupí do první třídy, kde bude beznadějně ztracený; což nakonec stejně skončí tím, že za dva roky bude opakovat. Ale až se to stane, budou za to samozřejmě moci „nekompetentní učitelé“.

A pak přichází ta nejzábavnější část: výběr školy.

Paní Procházková má dceru Emičku. Emička je naprosto průměrné dítě, což je, mimochodem, úplně v pořádku. Ale maminka má jiné plány. Začíná pátrání po „té správné“ základní škole. Ne té za rohem, kam chodí všechny děti z okolí. To by byla hloupost! Ta pravá škola musí splňovat kritéria:

Musí být „alternativní“ (čti: rodiče tam mohou mluvit do výuky)

Musí mít „moderní přístup“ (čti: žádné známky, žádný tlak, děti si řídí tempo samy. Deset vět, které zachycují okamžik, kdy se pravidla rozpustí v učitelově světovosti, když přináší do třídy svět, ale zároveň se v něm ztrácí:

- A hlavně to musí všude říkat, nemít už učitele, ale průvodce...a tak dále
- Nesmí tam být „problémové děti“ (čti: chudé rodiny, cizinci, děti se speciálními potřebami)
- Musí mít „nadstandardní vybavení“ (interaktivní tabule v každé třídě jsou minimum)
- A hlavně – musí tam chodit „správné“ děti

Paní Procházková stráví tři měsíce objížděním dnů otevřených dveří. Má v Excelu tabulku s patnácti školami, hodnotící kritéria a barevně odlišené sloupce podle priorit. Kamarád Chat GPT jí dokonce spočítal koeficienty úspěšnosti školy.

Ve vedlejším sloupci má poznámky typu: „Škola u parku *Ne, viděla jsem tam cikánské dítě*“ nebo „Montessori ZŠ Vinoseče: Ano, ale čekací listina 2 roky, potřeba donace 50 000 Kč“. Nakonec Emička nastoupí do soukromé školy za dvacet tisíc měsíčně. Ne proto, že by to potřebovala. Ale protože maminka potřebuje na WhatsApp skupině rodičů napsat: „My jsme si vybrali Waldorfskou školu, tam se učí jinak, tam respektují individualitu dítěte.“

Respekt individuality v praxi znamená, že *když Emička nechce počítat, tak nepočítá. Když nechce sedět, tak nemusí. A když dostane trojku (pardon, „potřebuje ještě více podpořit v rozvoji matematických dovedností“), tak je to chyba systému, ne Emiččina.*

Zatím ve státní škole za rohem sedí třicet dětí ve třídě. Včetně Nasry, která neumí vůbec česky. Včetně Vojtíška s odloženou diagnózou autismu (rodiče nesouhlasili s vyšetřením, protože „nálepky škodí“). Včetně Adámka, který není zralý, ale rodiče odklad nechtěli. A včetně Marečka, který by tam vlastně ani nemusel být, protože je nadaný, ale jeho rodiče nedělají excel tabulky škol, prostě ho poslali tam, kam chodí všechny děti z ulice.

Paní učitelka Marta se na tuto směsici dívá a v duchu počítá roky do důchodu. Má tam dvě děti s odkladem, které jsou o hlavu vyšší než ostatní a nudí se, protože dávno umí všechno, co se probírá. Má tam čtyři děti bez odkladu, které by ho zoufale potřebovaly. A má tam pět prázdných židlí, protože tyto děti chodí do škol, kam jejich rodiče „investovali do budoucnosti svých dětí“.

Ředitelka školy mezitím řeší s krajským úřadem, proč má tak nízké počty žáků. „Musíme šetřit, takže vám snížíme rozpočet,“ říká úřednice přes Teams. Ředitelka se snaží vysvětlit, že všichni rodiče, co mají na výběr, volí soukromé nebo církevní školy. Ti, co nemají na výběr, posílají děti sem. Často s komplikovanou rodinnou situací, často s migrujícím zázemím, často s nezaplaceným obědem. „To není náš problém,“ usmívá se úřednice z obrazovky. „Musíte být konkurenceschopní. Nabídněte rodičům něco atraktivního.“

Atraktivního. S rozpočtem, který vystačí na toaletní papír a křidu, pokud budou šetřit.

Paní Nováková zatím na facebookové skupině „*Rodiče první třídy ZŠ Sluníčko Elite*“ píše status: „Holky, kdo má zkušenosti s angličtinou už od první třídy? Nechci, aby Kubíček ztrácel náskok z odkladu!“ Má 47 lajků a 82 komentářů. Polovina radí soukromé lekce za 500 korun na hodinu. Druhá polovina varuje, že „*škola by měla dělat víc*“.

Kubíček má sedm let, měří 130 centimetrů a při nástupu do školy umí všechno, co se učí v první třídě. Bude se tam celý rok nudit a rodiče budou zklamaní, že „*škola ho neposunula dál*“. Za tři roky bude mít průměr jedna a rodiče budou pyšní na to, jak dobře zainvestovali do odkladu. Adámek má šest let, měří 110 centimetrů a nerozumí ani základní instrukci „*Sedni si na židli*“. Za tři roky bude opakovat první třídu a rodiče budou nadávat na nekompetentní učitele, kteří „*nedokázali jeho problém včas odhalit*“.

A Marta? Ta si večer nalije další sklenku vína a přemýšlí, jestli se má ještě obtěžovat psát individuální vzdělávací plány, když stejně polovina rodičů má pocit, že jejich dítě je buď přezrálý génius, nebo je vlastně všechno v pořádku a škola by jen neměla tolik tlačit. A teď ještě přidáme slovní hodnocení, což v heterogenní třídě bude totéž jako napsat román a soutěžit o Pulitzerovu cenu...

Vítejte v české předškolní a školní výchově. Kde ti, co odklad nepotřebují, ho dostávají jako strategickou investici. Kde ti, co ho

potřebují, ho nedostanou, protože rodiče se bojí stigmatu. A kde ti, kteří by chtěli dát dítě do normální školy za rohem, jsou považováni za lidi bez ambicí. Systém funguje skvěle. Akorát bohužel pro nikoho.

2_Seznamte se, 1.A.

Útulná první třída, nádherně vyzdobená s novými lavicemi a s řadou pomůcek a pracovních sešitů ... Slunce svítí oknem na dvacet pět malých hlaviček...

No, přesněji na deset hlaviček pozorně sledujících tabuli, tři hlavičky koukající někam do stropu, čtyři hlavičky nechápavě zírající na učitelku, protože česky rozumí asi jako já sanskrtu, a zbytek? Ten právě objevuje, jak zajímavě chutná temperová barva. A pak je tu nová kategorie dětí, kterou přinesla moderní doba: děti, které by ještě před pár lety měly odklad, ale dnes už ne, protože stát rozhodl, že šest let je univerzální věk, kdy je každý mozek připravený na školu. Prostě tělo či duše v mateřince, rodné číslo v lavici. Takže mezi těmi dvaceti pěti hlavičkami sedí i pět takových, které se teprve učí, že se ve škole nesmí běhat, křičet, ani si brát svačinu kdykoli je napadne. A že tužka se nedrží jako bagr.

Paní učitelka Marta stojí před tabulí a s nadšením hodným olympijského maratonce vysvětluje písmenko A. Zároveň snaživě ignoruje Vojtíška, který si právě sundává boty (protože ano, v šesti letech je zout se uprostřed hodiny naprosto legitimní potřeba), tlumočí Nasře z Afghánistánu pomocí Google překladače, že ne, nechodí se na záchod už počtvrté za hodinu, a jemně směřuje Agnes zpět na židli; Agnes totiž trpí ADHD a sedět na jednom místě je pro ni jako požádat delfína, aby přestal plavat. A do toho malý Tonda,

který by ještě loni měl odklad, ale letos už ne. Tonda zatím nechápe, proč se po něm chce, aby seděl. Proč nemůže mít u sebe autíčko. A proč se vlastně musí učit, když doma říkali, že škola je „taková větší školka“. Jeho mozek ještě není připravený na abstrakci písmen, ale zákon říká, že připravený je. A zákon má vždycky pravdu.

Ministerstvo školství mezitím slavnostně oznámilo další novelu školského zákona. Úpravu inkluzivního vzdělávání! No dobře, ale rovné příležitost musí být zachovány. To víte, Evropa. Individuální přístup! Hurá! A rozpočet na třídu? Ten zůstal někde v devadesátých letech minulého století, kdy největším problémem bylo, jestli má Pepíček pastelky, nebo jen tužku.

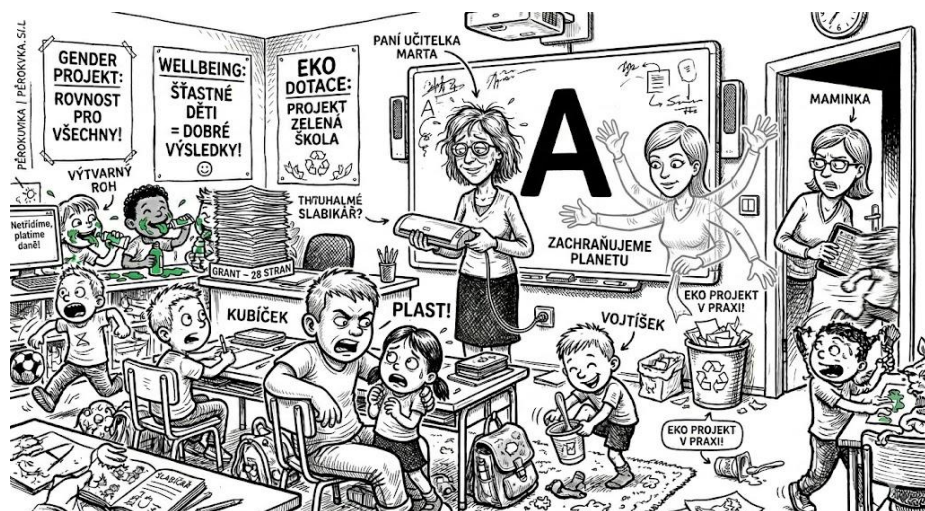
Marta dostala na svou pestrou třídu jednoho asistenta pedagoga. Jednoho. Pro čtyři děti se speciálními vzdělávacími potřebami, tři cizince bez znalosti češtiny, několik „prostě ještě nezralých“ dětí a nově i skupinu těch, kteří by ještě před rokem měli odklad, ale teď se učí, že se ve škole by se leccos nemělo dělat, co doma tolik nevádí.

Asistentka Lenka má dvacetiletou praxi a schopnost být současně na třech místech. Bohužel ještě nezvládla čtvrté místo tam, kde sedí děti, které se teprve učí barvy, ale současně se také učí psát své jméno.

Individuální vzdělávací plány tvoří Marta večer u sklenky vína, které už dávno není užíváné rekreačně, ale spíš jako nezbytná terapie. Má jich připravit osm. Osm dokumentů plných pedagogické odbornosti, cílů, podcílů a evaluačních kritérií. Čas na jejich tvorbu? No, určitě ne v práci, protože tam učí. A připravuje další výuku. A vyplňuje

třídní knihu, žákovské knížky, digitální výkazy včetně individuálních plánů, komunikuje s rodiči, s poradnou, se speciálním pedagogem...

Krásné je, že novela zákona garantuje právo každého dítěte na vzdělávání v běžné škole. Což je samozřejmě správné: teorie inkluzivního vzdělávání zní tak báječně. V Norsku, kde na třídu připadá učitel, dva asistenti a speciální pedagog na zavolání. U nás funguje taky... v paralelním vesmíru, kde jsou rozpočty neomezené a učitelé mají šest rukou.

V reálném světě sedí Nasra ve třídě a kreslí si ve sešitě, protože písmenku A nerozumí. A hned vedle ní sedí Tonda, který by ještě loni měl odklad, ale letos už ne... takže zatímco Marta vysvětluje, že A je jako auto, Tonda se ptá, jestli si může jít hrát na koberec, protože „už

je unavený“. Jeho tělo je skutečně stále ve školce, ale jeho rodné číslo, jak už jsem říkal na začátku, už ve škole.

Rozpočet školy čítá položky jako: „Fixy 500 Kč ročně na třídu“, „Pracovní sešity samozřejmě hradí rodiče“ a úžasné „Další vzdělávání pedagogů 2000 Kč na školu“. Zato novela zákona vyžaduje, aby měl každý učitel minimálně dva kurzy ročně. Které kurzy? No přeci ty o inkluzi, mentálním zdraví dětí, práci s cizinci, digitálních kompetencích a nově i o tom, jak zvládat třídu, kde část dětí ještě mentálně bydlí ve školce, protože odklady se zrušily a šest let je teď magická hranice, která prý sjednocuje vývoj všech dětí. Cena jednoho kurzu? Okolo pěti tisíc. Cena nervového kolapsu? Nevyčíslitelná.

Ale stát má řešení! Projektové financování! Marta může napsat projekt, získat půl milionu na dva roky a zaplatit si další asistentku. Stačí jen věnovat čtyřicet hodin psaní žádosti, naučit se dotační slangosled, dohledat jedenadvacet příloh a pak každý měsíc vyplňovat monitorovací zprávy. Kdy to má stihnout? Jasně, o víkendu.

Ve třídě mezitím Vojtíšek bodnul Sebastianu kružítkem. Ne naschvál; prostě šestiletý chlapec s opožděným vývojem jemné motoriky a impulzivity nemá ještě plně rozvinuté sebeovládání. Sebastianův tatínek ale píše e-mail ředitelce, že jeho dítě nemůže chodit do „speciální třídy“. Ředitelka poslušně předává e-mail Martě s výrazem člověka, který se vzdal naděje na spravedlivý svět.

A Marta? Marta si doma v kuchyni připravuje didaktické pomůcky z vlastní kapsy, protože rozpočet už je vyčerpaný (bylo září, takže

výměna žárovky v chodbě vyčerpala rezervu). Stříhá obrázky, laminuje kartičky, píše pracovní listy v pěti úrovních obtížnosti; a nově i v úrovni „pro děti, které by ještě měly odklad, ale nemají“. Je půlnoc. Zítra má vyučování od sedmi třiceti.

Krása moderního školství spočívá v tom, že na papíře to všechno vypadá nádherně. Rovnost, inkluze, individuální přístup; samé vznešené ideály. Jako rovnost, svornost, bratrství. A kam to dnes dovedli? Jenže ideály těžko platí účty a nesedí v lavicích namísto druhé asistentky. A tak to běží dál. Ministerstvo vydává nové vyhlášky, Marta pátrá po tom, kde sehnat energii na další den, Nasra stále nerozumí písmenkům, Tonda stále nechápe, proč se ve škole nesmí běhat, a Vojtíšek právě zjistil, že temperová barva se dá jíst dokonce i přímo z tuby.

Vítejte v první třídě jednadvacátého století. Kde máme nálepku „inkluzivní“, rozpočet z devadesátých let, očekávání hodné výuky v Oxfordu a nově i děti, které do školy přišly o rok dřív, než na to jejich mozek stihl dorůst; protože odklady jsou prý přežitek, který bránil rovnosti. Rovnosti čeho? Možná jen rovnosti v tom, že teď jsou přetíženy všechny děti i všichni učitelé stejně.

Pokud se tenhle systém nějakým zázrakem nezhroutí, možná se časem dožijeme toho, že krásné zákony budou doprovázet i krásné finanční prostředky. Ale to už budou dnešní prvňáčci dávno na vysoké škole. A Marta? Ta bude konečně v důchodu.